

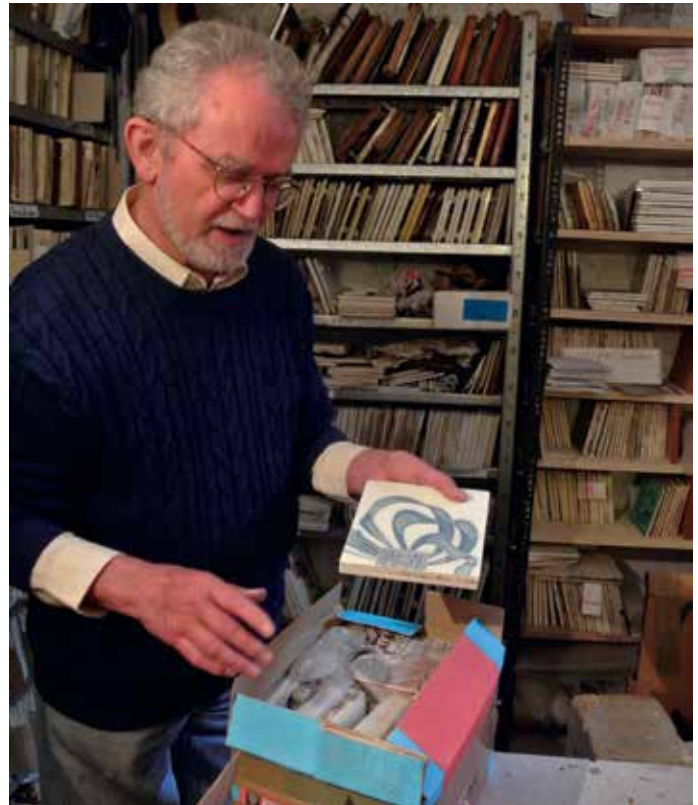
VIERKANTE SCHOONHEID

De Collectie Roberto Pozzo

Tot de jaren 1990 was er weinig belangstelling voor de geschiedenis van de Belgische vloer- en wandtegel. Vonden wij onze tegels te gewoon? Terwijl er in Nederland en Duitsland honderden tegelverzamelaars zijn, ging het in België tot voor kort om slechts enkele mensen. Daarin komt stilaan verandering. De jaar na jaar groeiende belangstelling voor de Gilliotdag op de derde zondag van juni, in het Gilliot & Roelants Tegelmuseum in Hemiksem, maakt dat duidelijk, net als het succes van recente tentoonstellingen met Belgische tegels opgezet in Boizenburg bij Hamburg, in Gent en Andenne. In het Gentse MIAT kreeg de tentoonstelling in 2012-2013 liefst 18.000 bezoekers, een enorm succes.

Die groeiende belangstelling voor een lang verwaarloosd bouw materiaal is belangrijk voor de kennis over een bijzonder Belgisch product dat nog steeds over heel de wereld verspreid is. In de negentiende en twintigste eeuw was België namelijk zeer lang een toonaangevend productiecentrum van keramiektegels. Belgische tegelbedrijven hadden naam en faam tot ver in het buitenland. Bedrijven als Gilliot & Cie, Boch Frères uit La Louvière en het Maison Helman uit Brussel waren internationaal toonaangevend en exporteerden jaar na jaar enorme hoeveelheden. Het grote succes van de Belgische vloer- en wandtegel was te danken aan de gunstige prijs-kwaliteit-verhouding en de grote esthetische kwaliteit van vooral de prachtige realisaties in art nouveau, van ingenieuze geometrische patronen en sierlijke bloemen tot verfijnde, kleurrijke tegeltableaus. Via de collectie Roberto Pozzo kunnen we ons daar nu eindelijk een goed beeld van vormen.

DE VERZAMELAAR EN ZIJN COLLECTIE In 1968 kwam Roberto Pozzo als Italiaan in Leuven sociologie studeren. Hij bleef 33 jaar in België wonen en werken. Hij was jarenlang actief in Barbiana, een sociaal project voor Italiaanse jongeren in Brussel. In het weekend zocht hij op rommelmarkten naar Belgisch kant, meetinstrumenten en drukkersmateriaal. Al gauw werd hij gegrepen door de esthetiek, de techniek en het vakmanschap van de Belgische keramische wandtegel. Vooral art nouveautegels trokken zijn aandacht.

De verzamelaar Roberto Pozzo te midden van zijn collectie in Italië
© KONING BOUDEWIJNSTICHTING - COLLECTIE ROBERTO POZZO

Het begon met de aankoop van een paar tegels op rommelmarkten in de jaren 1970. Uiteindelijk werd het een indrukwekkende collectie van meer dan 9.000 tegels die alles samen zowat vier ton weegt. Ze groeide daarbij uit tot dé referentieverzameling van Belgische keramische wandtegels. Geen enkel Belgisch museum beschikt immers over een vergelijkbare collectie.

De Pozzocollectie toont een breed staal van keramische tegels. Van goedkopere producten, massaal gedecoreerd met druktechnieken, tot pareltjes van art nouveau met unieke decors. Het gaat vooral om wandtegels in faïence of fijn wit aardewerk, maar Roberto Pozzo nam ook een goede selectie

Tegellambrisering in steengoed voor binnen- en buitengebruik in Arabische stijl van Boch Frères La Louvière, ca. 1887

© KONING BOUDEWIJNSTICHTING - COLLECTIE ROBERTO POZZO

van tegels in rood aardewerk en steengoed of gres in de verzameling op. In de collectie zitten verder prachtige voorbeelden van alle mogelijke decoratietechnieken: transfers op basis van etsplaten, litho's of zeefdrukken, decors gemaakt met het luchtdrukpistool en met behulp van sjablonen, in lijn-, laag- of hoogrelief en intagliotechniek tot met volledig met de hand beschilderde tegels. Omdat alle belangrijke producenten in Vlaanderen, Wallonië en Brussel goed vertegenwoordigd zijn, is de collectie een unieke getuige van de ontwikkeling van de Belgische industriële wandtegel (1840-1940).

De collectie is verder uitzonderlijk door haar indrukwekkende omvang en door haar diversiteit: heel verschillende formaten, periodes, stijlen, types en herkomst. Zo bevat ze behalve Belgische industriële wandtegels ook een esthetisch zeer mooie referentiecollectie van goede voorbeelden uit Frankrijk, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en in mindere mate uit Nederland, Italië, Spanje, Portugal, Tsjechië, India, Japan en de Verenigde Staten. Hierdoor is het mogelijk de Belgische tegel in zijn ruimere Europese en internationale context te situëren.

Daarnaast is een selectie aanwezig van pre-industriële tegels en van de moderne en hedendaagse tegelproductie, van hardstenen en schouwtegels, van kacheltegels en fornuistegels en van tegels in andere materialen. Verder zijn ook nog onderzetteren, broodplankjes, serveerbladen en andere vormen – waaronder een keramisch schilderspalet – in de collectie opgenomen. Tenslotte verzamelde Roberto Pozzo ook documentair materiaal zoals handscatalogi, brieven en facturen, postkaarten en allerhande publiciteit rond de productie en promotie van wand- en vloertegels. Kortom een bijzonder veelzijdig geheel.

Tegelfries met witte lelies uitgevoerd in steengoed als gevelversiering door het Maison Helman Brussel-Sint-Agatha-Berchem

© KONING BOUDEWIJNSTICHTING - COLLECTIE ROBERTO POZZO

BELANGRIJK VOOR ONDERZOEK Om het behoud van de collectie te verzekeren en om de tegels voor het grote publiek toegankelijk te maken, schonk Roberto Pozzo ze op 10 oktober 2016 aan de Koning Boudewijnstichting, die ze zelf op 23 november 2016 in beheer gaf aan het Gilliot & Roelants Tegelmuseum in Hemiksem, het enige gespecialiseerde tegelmuseum in België. Ze is sindsdien ondergebracht in een aparte depotruimte op de abdij-site in Hemiksem, dus nabij de plaats waar een groot deel van de collectie gemaakt werd. Iets meer dan 3000 tegels – nagenoeg één derde van de collectie dus – werd inderdaad vervaardigd in de ateliers van Gilliot & Cie, wat Hemiksem een logische plaats maakt voor het onderbrengen van de collectie.

Heel wat Belgische en internationale onderzoekers, conservatoren en verzamelaars zijn zeer geregeld op zoek naar de herkomst van betegelingen in historische gebouwen of in hun collecties. Dank zij de omvang en de aandacht voor de veelheid aan persmerken op de achterzijde van de tegels vult de collectie Pozzo ook op dat vlak een belangrijke leemte. Identificatie van ensembles en losse tegels wordt hierdoor een stuk eenvoudiger.

De collectie is verder uniek doordat Roberto Pozzo geregeld grotere tegelensembles kocht. De meeste tegelmusea en verzamelaars beperken zich tot één of enkele tegels met hetzelfde motief. De collectie Pozzo toont geregeld hele tegelvelden zodat men kan zien hoe dergelijke ensembles in een interieur werkten. In de collectie zitten ook markante panelen: unieke scènes die speciaal voor een bepaald interieur of een bepaalde gevel gemaakt zijn.

EEN DIGITALE INVENTARIS Om de Collectie Roberto Pozzo voor iedereen toegankelijk te maken publiceert de Koning Boudewijnstichting een collectiewebsite met digitale inventaris. Die zal online raadpleegbaar zijn in vier talen: Nederlands, Frans, Duits en Engels. De realisatie van deze inventaris werd mede begeleid door Mario Baeck. Via de link pozso.collectiekbs.be kan de geïnteresseerde meer te weten komen over het ontstaan en het belang van de collectie en een overzicht krijgen van de gehele collectie tegels.

Alle stukken zijn op dit ogenblik gefotografeerd – voor een deel ook met achterzijde en afbeelding van het ensemble waarvan ze eventueel deel uitmaken – en met zorg geïden-

Tegelfries met rozen van een nog niet geïdentificeerde Franse fabriek
© KONING BOUDEWIJNSTICHTING - COLLECTIE ROBERTO POZZO

Deel van een tegellambrisering met sterk gestileerde insecten van de Manufacture de Céramiques d'Hemixem Gilliot & Cie, ca. 1904
© KONING BOUDEWIJNSTICHTING - COLLECTIE ROBERTO POZZO

Deel van een tegellambrisering met vissen en zeewier naar ontwerp van H. Bonnerot voor de Manufacture de Céramiques d' Hemixem Gilliot & Cie, ca. 1911

© KONING BOUDEWIJNSTICHTING - COLLECTIE ROBERTO POZZO

tificeerd. De foto's en scans zijn gemaakt door Roberto Pozzo zelf. De identificaties van de stukken zijn gebeurd door Roberto Pozzo in overleg met Mario Baeck, en ondertussen zorgvuldig geverifieerd met medewerking voor de tegels in de buurlanden vanwege de specialisten Jan Pluis (N), Ulli Hamburg (D), Françoise Mary (F) en Chris Blanchett (UK). De beschrijvingen van de duizenden stukken zijn voorlopig uiterst beknopt. Het is de bedoeling de vele velden en filtermogelijkheden geleidelijk aan te vervolledigen, wat gezien de omvang, nog heel wat werk zal vragen.

MARIO BAECK

INFO Gilliot & Roelants Tegelmuseum Het museum organiseert geregeld kleine tentoonstellingen met stukken uit de Pozzocollectie – Open: elke eerste zondag van de maand van 14 tot 17 uur, in juli en augustus elke zondag van 14 tot 17 uur – Ook open op Open Monumentendag en Erfgoeddag – Sint-Bernardusabdij, 2620 Hemiksem – T 03 871 98 24 – www.gilliottegelmuseum.be – **ARCHIEF** Roelantsmuseum in Hemiksem, een uniek tegelmuseum: OKV 2008, nr. 1, blz. 14-17 – www.tento.be

THE ARTIST / KNIGHT

@Kasteel van Gaasbeek

DI 11.07 »
ZO 05.11.2017

www.kasteelvangasbeek.be
Curator: Joanna De Vos
www.joannadevos.be

kasteel
van
gaasbeek

